

Emléktáblát állítottak Klein Ervin főkántor tiszteletére

A Hegedűs Gyula utcai körzet egykori főkántora, az elismert és szeretett Klein Ervin tiszteletére emléktáblát avattak egykor zsina-gógájában. Klein Ervin hetvennyolc éves korában hunyt el 2020-ban. Az ő lánya Klein Judit, napjaink egyik legkülönlegesebb kisugárzású énekesnője, aki nem hétköznap muzikalitását vélhetően éppen az édesapjától örökölte.

Csalátagjai, tisztelei, barátai és közösségek tagjai jelenlétében leplezték le Klein Ervin emléktábláját a budapesti Hegedűs Gyula utcai zsinagógában. A néhai főkántor aznap tölötte volna be 81. életévét.

Klein Ervin apai ágon rabbicsalád leszármazottja volt. Nagyapja, Klein Mayer a Hősök Zsinagógájában szolgált rabbiként, apai nagybátyját,

Fotó: Klein Judit/Facebook

dr. Klein Ábrahámöt pedig nemzetközi hírű talmudtudós kent ismerhetjük. A főkántor anyai ágon világírú

kántorfamília leszármazottja volt, Stern László és Moshe Stern közelrőkona.

Klein Ervin tizenöt éves kora óta állt a hitközség szolgálatában, főkántori tevékenysége mellett az Anna Frank Gimnázium énektanára, karvezetője, majd a Pedagógium, az OR-ZSE liturgia- és kántorképző tanára volt, így tudását számos utána jövő kántorgenerációnak átadhatta. Hetvennyolc éves korában, 2020-ban hunyt el.

Az emléktábla-avatásom más családtagok társaságában természetesen jelen volt a lánya, Klein Judit is, napjaink egyik legfényesebb tehetségű énekesnője, aki különböző zsidó kulturális rendezvények rendszeres fellépőjeként káprázatja el közönségét.

időjárás. Scheiber Sándor négykézlábkúszott a tavaszi pihés kutyatejjel és harangvirágokkal elborított sírok között, és a lemállott betűk olvashatatlan véseteit az ujjával tapogatta ki, s mondta a neveket... Gyönyörű nap volt ez is, a felejthetetlen Wollák Tibor és felesége kísérével. A „nagy” tapolcai ABC-áruház vezetője volt Wollák Tibor – mindenki csak Wollák-boltként emlegette. A falán ma emléktábla hirdeti a nevét. Fiatalon halt meg, most már ő is ott nyugszik abban a temetőben, és százak emlékező szeretete virraszt fölötté. A jó emberek a lelkeken hagynak nyomat maguk után.

Egyszer elvittem Scheiber Sándornak a Mindszenty-emlékirakat. A nemrég elhunyt Vörösváry István kiadásában Torontóban megjelent 1974-es kötetet, amelyet én New Yorkban, a Püski könyvesboltban vettetem, azaz pontosabban ugyanennek a kiadásnak egy másik példányát, mert a magamat annyiszor adtam kölcsön három-négy hónap alatt, hogy elnyúzódott, töökrement, s alighanem valakinél végleg ott is maradt, akkor már salátaállapotban. A másik példányt, amelyet a professzornak elvittem, nekem adta kölcsön T. P. újságíró kollégám – nem érdektelen megjegyezni, hogy a pártlap pártosztálynak a vezetője volt, aminél pártabb pártsg nem is létezett. A Blaha Lujza tér – József körút sarki könyvesboltban találkoztunk véletlenül, s valahogyan elkötöttettem, hogy neki megvan, fölmentünk hozzá, kölcsönadta, soha nem kérte vissza. Ezt vittem el Scheiber Sándornak.

Szívesen vette. Azt mondta, még ma nekilát, és két-három nap múlva vissza tudja adni. Körülbelül tíz nap múlva mentem fel hozzá. Jó is, hogy késsett, mondta, mert néhány rabbinovendékkel is elolvastattam közben. Jól emlékszem a további szavaira is. A könyv, akkor igen veszélyes bomba, ott hevert előttünk becsomagolatlanul a dohányzóasztalkán. S amikor egy munkatársa, talán munkatársnője, ezt már nem tudom pontosan, a kávéval bekopogtatott, hanyagul felvett a színehagyott rojtos terítőről egy üres dossziét és a fedőlapjára ejtette. Ez a férfi – mondta Scheiber Sándor – nem engedhette meg magának, hogy hazudjon, Roppant hatást tett rám az emlékirat. Megváltozott a véleményem. Rosszat a szenvendései miatt eddig sem gondoltam róla, de most már többé-kevésbé tudom, hogy ha a történelem megszabadítja a századot a kommunizmustól, ami az én nemzedékem életében aligha következik be, egyházának szentté kell őt avatni.

Nem tartozik szorosan ehhez az emlékhez, de arra gondolok, hogy az ateista hivatalosság sohasem engedte meg akadémikussá választani a magyar tudomány olyan nagyságát, mint Scheiber főrabbi.

És kikból csinált akadémikusokat, uramist!

Áldást vagy átkot

Órizkedni kell az értelmetlen vitától. A vita elmérgesedhet... barát is válhat ellenséggé. Barát, aki vel egy értelmetlen vita miatt megromolhat „az otthon békéje” (sálon bájít). Belső, lényegtelen és értelmetlen büszkeségi szempon-tok miatt egy áldásos barátság átakká válhat!

„Íme lásd, én éltek helyezek a mai napon áldást és átkot.” (V.M. 11/26.)

Midrás Tanhuma mondja, „nem jön megváltás Izraelre, míg nem lesz egy csokorrá. Ha azzá lesznek, részesülnek a sehiná (Isten dicsénye) színéből.”

Egy napon rabbi Jochanan fürdésen volt a Jordánban. Ott megpillantotta őt Res Lakis.

(Rabbi Simon ben Lakis, akit röviden Res Lakisnak neveznek, Jochanan rabbi fiatalabb kortársa, tanítványa, majd sógora és munkatársa volt. Valószínűleg Cipori városban született. A Gitin 47 szerint megszakította tóratanulmányait, gladiátornak szegődött, majd egy rablóbándához csatlakozott.)

Mondta neki (rabbi Jochanan): Az erőd a Tórá! (Arra gondolt, hogy tóratanulásra lenne inkább méltó, mintsem hogy rabló legyen.) Azt mondta (Res Lakis): A te szépséged az asszonyoké. (Rabbi Jochanan kivétele szépségű, korának legszebb férfinak volt.) Mondta neki (rabbi Jochanan): Ha visszatér magadhoz, odaadom neked nővéremet (feleségül veheted), aki szébb, mint én. Elfogadta (Res Lakis). Vissza akart menni (rablótársaihoz), hogy visszavigye felszerelését (fegyvereit), de nem tudott többet visszamenni. (Az elhalározás, hogy a tóratanulásnak szentelt magát, annyira fellelkesítette, hogy képtelen volt nehéz harci felszereléshez érni.) Olvastatta vele az Írást és ta-nultatta vele a Misnát és nagy ember lett belőle.

Egy napon a tanházban azon vitatkoztak, hogy mikortól válik tisztálanná egy kard, egy kés, egy lándzs... Attól az órától kezdve, amikor kovácsolásukat befejezték? És mikortól fejeződik be a kovácsolás?

Rabbi Jochanan azt mondta: Amikor a kemencében megedzik.

Res Lakis azt mondta: Attól kezdve, hogy vízzel leöntött kővel kicsiszol-ják, élesítik.

Rabbi Jochanan megjegyezte: Egy rabló kiismeri magát a rablószerszámokban. (Ezzel a megjegyzéssel rabbi Jochanan megszégyenítette tanulótársát, méltatlan, mindenki által megvetett múltjára emlékeztetve.) Erre mondta (Res Lakis ugyanolyan sértő válasszal): És mi használt nekem? Ott (a rablok között) mesternek neveztek, itt (a talmudtudósok között) is mesternek neveznek. Mondta neki (rabbi Jochanan): Én jó használtam neked (azaz jót tettem veled), én téged ugyanis a Tóra dicsényének szárnyai alá hoztak.

És ezután rabbi Jochanan kedélybeteg (depressziós) lett.

Majd Res Lakis (is) megbetegedett.

Ekkor jött a nővére sírva (rabbi Jochanan nővére, aki Res Lakis felesége lett), és mondta neki: Tegyél valamit gyermekaim kedvéért. (Azaz békülj ki vele, hogy meggyógyuljon, mert ha meghal, gyermekaim árvák lesznek.) Mondta neki: „Hagyd árváidat, én eltartom őket.” (Jeremiás 49/11) Tegyél valamit az özvegységem végett! (Azaz hogy ne legyek özvegy.) Mondta neki: „...és özvegyeid bízzanak bennem.” (uo.)

Ekkor rabbi Simon lelke nyugovóra tért, és rabbi Jochanan meggyászolta őt.

Mesterek mondta: Ki lehet oda kedélyét nyugtatni? Rabbi Eliezer ben Pedát odamehet, mert az ő eszmecseréi igen éles elmére vallanak. Odament, és leült elője (rabbi Jochanan elője). minden szóra, amit rabbi Jochanan mondott, azt mondta: Van egy braita (olyan szöveg, ami kimaradt a Talmud szövegéből), amely alátámasztja azt, amit állítász. Erre így szólt: Te akarsz Lakis fához (azaz rabbi Res Lakishoz) hasonlítani? Ha én egy szót mondtam, Lakis fia 24 kérdést tett fel ellenbenem, és én 24 megoldást adtam vissza (választalam) neki. Ezáltal a vita teljes lett (közöttünk, azaz megoldást találtunk a kérdésre).

Te azonban azt mondod: „Van egy braita, amely alátámasztja azt, amit állítász! Nem tudom hát magam sem, hogy amit mondok, helyes-e az?”

Ekkor ment és megszagatta ruháját és sírva mondta: Hol vagy, Lakis fia, hol vagy, Lakis fia?

Így kiabál, míg értelme elhagyta. Ekkor könyörögtek a mesterek érte irgalomról, és az ő lelke is nyugalomra tért... (Bává Mecia 84a alapján)

A két tudós értelmetlen vitája tragikus halálukhoz vezetett.

Elgondolkodhatunk azon, mi volt az értelme vitájuknak.

„...az élet csak szertefoszló árnyék, s nem is olyan, mint valamely torony-nak vagy fának az árnyéka, hanem csak mint madárnak árnyéka, mely továrepül, s nem marad még sem madár, sem az árnyék!” (Kohelet rabba 6/12.)

Szerdócz J. Ervin főrabbi

Várjuk idén is az Élet Menetén!

2023. április
16.
17:00

Emlékezzünk ismét együtt!

Találkozó: Koltói Anna tér,
Munkaszolgálatosok Emlékműve

Fontos beruházások a nyíregyházi temetőben

Fényes György, a nyíregyházi hitközség alelnöke tájékoztatást adott a közelműltban már megvalósult és a közeljövőben várható felújítási, beruházási munkálatokról – írja a Sófár című hitközségi lap. A temetőben végzett csapadékvíz-elvezetési munkálatok költségét 80 százalékban a Mazsihisz finanszírozta.

Amint az Kertész Gábor szerkesztő összeállításában a Sófárban olvasható: Fényes György, a nyíregyházi hitközség alelnöke többek között beszámolt arról, hogy megoldódott a zsidó temetőben a ravatalozó környékének csapadék-víz-elvezetése.

A Kótaji úti temetőben még a 19. században épült a ravatalozó, amelyhez a 2000-es évek elején építettek hozzá egy zárt tetőzetű, modern építményt, de ezáltal többszörösre nőtt az építmények tetőzetéről lezúduló csapadék mennyisége. A korábbi csapadékvíz-szikkasztó elszaporodott, a régi ravatalozó környékén olykor tósszerű víztömeg keletkezett, áztatva az épület falát és alapját is. A károk megelőzése érdekében a közelműltben a ravatalozótól kellő távolságra 4 ezer liter térfogatú tartályt helyeztek el a talajfelszín alá. Megtörtént a tesztelése is, a nagy mennyiségű esővízöt tökéletesen tudta kezelni. A beruházás költségéhez 80 százalékban a Mazsihisz járult hozzá.

Ugyancsak a temetővel kapcsolatos hír az összeállításban, hogy az elmúlt évből nyolc nagyméretű síréleket kellett felújítani, mert az alapozásuk károsodása miatt veszélyesen megdőlték. Az életvédelem és a fizikai pusztulás a rekonstrukciót feltétlen indokolta, a kivitelezés költsége a hitközséget terhelte.

Az első világháborús emlékmű felirata a temetőben

Tamás István

Emlékoldal

Ha lágyan sírsz...

Kilencvenedik születésnapja alkalmából Marc Chagall-lal készített interjút Jane Friedman, a Newsweek riportere. Kérdéseire Chagall egyszerű válaszokat adott.

Mit gondol, hogy ítéli meg utókora a műveit? Orosz zsidó festőnek tartja-e magát művészeti inspirációit tekintve?

– A művészet nem ismer nacionalizmust. Oroszország él a szívben. De Franciaország nélkül nem lennék Chagall.

Van-e valami, amire nem volt esélye az életben, de amit szeretne még megvalósítani?

– Szeretném tovább szeretni az embereket, és szeretném, ha tudnék még dolgozni. Az egyetlen dolog, amit remélek, hogy marad a munkához egész-ségem.

Milyen a napirendje?

Marc Chagall

– Dolgozom. Ha nem megyek aludni este fél tízkor, nézem a televíziót, ha csak nem azokat a szörnyű régi amerikai filmeket adják.

Hogyan érzi magát kilencvenévesen?

– Nem hiszem, hogy az olvasókat érdekelnék életem intim részletei. Különösen azért, mert néha nem érzem túl jól magamat. Mindenesetre kevésbé jól, mint Ön...

Milyen az az érzés, hogy szembe kell nézni a halál gondolatával?

– Nem kellene ilyen kérdéseket felennie. Millió esztendők voltak előttem, és utánam is milliók következnek. Ám erről nem akarok beszálni. minden minden felelet benne van a festményeimbén.

Meg változott-e művészete az utóbbi években?

Chagall válasza:

– Igen. Többé már nem erős hangon énekelek. Ha lágyan sírsz, simogatod az embereket.

Hírek

Szilágyi György kitüntetése. Karinthy Frigyes születésének 90. évfordulóján – immár harmadikban – ítélte oda a Magyar Rádió elnöksége a Karinthy Frigyes-emlékgyűrűt. Ezúttal Szilágyi György humoristát – akinek írásait lapunk olvasói az Új Élet hasábjairól is ismerik – a szatirikus és humoros műfajban az elmúlt évadban végzett kiemelkedő tevékenységről tüntette ki.

Esküvő. Az Országos Rabbiképző Intézet zsinagógájában június 19-én tartott esküvőjét Zucker István szegedi rabbi és Rudas Ágnes. Az Ádám Emil tanár vezető kórús kíséretével Feleki Rezső láttá el a kántori funkciókat. Dr. Scheiber Sándor professzor tartott beszédet. A templomi szertartást követően gratuláció volt a díszteremben.

Szijum. Május 28-án Tóra-ünnepséget tartottak az ortodox Sasz Chevrában a néhai Rosenberg Sámuel főrabbinak, a hunfalvi jesiva mesterének járzeitje alkalmából. Az ünnepségen Weisz Márton főrabi és Fixler Hermann elnök jelenlétében Groszberg Jenő és Berger Jakab rabbik a volt tanítványok nevében szóltak. Weisz Vilmos főkantor énekszámai emelték az ünnepség fényét. A rendezés Webermann Artúr munkáját dicséri.

Tóra-takaró adományozás. Atlasz Miklós, a Nagy Fuvaros utcai körzet elnöke mártírhalált halt szülei emlékére díszesen hímzett Tóra-köntöst adományozott a körzet templomának, amelyet dr. Singer Ödön főrabi Sovuasz első napján áldott meg és vett át a templom részére.

Templom a Tevere partján

Szeptember 12-én, hétfőn délután érkeztem repülőgéppel Rómába. Raus Hassonókor egy római ismerősöm arra figyelmeztetett, hogy a Tevere partján áll a régi nagy zsinagóga. Megkérdeztem tőle, hogy mi ez a hatalmas tömeg, talán valami tüntetés? És amikor a válaszát hallottam, eltűnődtem. Ennyi zsidó élne ma Rómában?

Másnap délelőtt elgyalogoltam az aznapi istentiszteletre. Megint emberek, emberek, minden pad zsúfolásig tele. Sokan a falaknál álltak:

„kappedli”-ben és taleszban. A kántor énekét figyelték, és a többség együtt kántálta a szöveget az emelvényen hajlongó, széles vállú férfival.

Aztán kibomlott – mint a menyasszony ruhája a nász előtt – a három Tóra-tekerçset fedő lepel. Még hangsúbb lett az ima, s az ének a magas kupoláig szárnyalt fel.

A Tórára figyeltem, de aztán észre kellett vennem, hogy sokak kezében nincs imakönyv. És hogy ezek az emberek – bár az ő fejükön is sapkácska és az ő vállukon is talesz

– csak vendégek ebben a zsinagógában, a Tevere (az ősi „Tiberis”) rakpartja és a Via del Tempio sarkán. Megfigyeltem: többen a magas rangú tisztek – és a hivatalos tisztségviselek – díszegyenruháját hordják. Magamtól is felismertem: ezek a vendégek Róma városának hivatalos küldöttei.

Amikor kérdeztem a Via del Tempióra, beszédbe elegyedtem – dadogva, merthogy csak úgy tudok beszélni olaszul – néhány ott ácsorgó férfival és asszonnyal. Töltük tudtam meg, hogy az Örök Város más küldöttei is jelen voltak ezen a mostani istentiszteleten. Katolikusok, esetleg más vallásúak, de most – 1977. szeptember 13-án – a zsidó zsinagóga szívesen látott vendégei.

Befordultam a rakpartra, és felfedeztem a nagyméretű márványtáblát, amelynek felirata hatmillió európai zsidóról szól, aikik a fasizmus barbárságának áldozatai lettek. Aztán azokról esik egyetlen sorban szó, aikiket Italiából hurcoltak el vagy ott öltek meg. Alatta egy dátum és tömör híradás ezerhatszáz római zsidó egyetlen napon történt meggyilkolásáról. A tábla közepén kampó, rajta friss koszorúk. Az egyiken Argan, Róma kommunista listán megválasztott pártón kívüli „sindaco”-ja emlékezett a fasiszta pusztítás éveire.

És a „hivatalos” táblák mellett láttam-olvastam egy „nem hivatalos” feliratot is. Ez egyetlen szó volt csak, amit vörös kréttal rajzolt fel valaki a Tevere parti zsinagóga fehér falára. „Kappler!” (Herbert Kappler a második világháború idején a Rómában székelő német biztonsági szervezetek vezetője és rendőr-főkapitány volt. A szerk.)

Antal Gábor

SZILÁGYI GYÖRGY

Dr. Schweitzer József pécsi főrabbi fiának barmicvója

Március 26-án zsúfolásig megtelt a pécsi zsinagóga, hogy részt vegyen a hitközség minden tagja dr. Schweitzer József fiának, Gábornak barmicvóján. Megjelent Kutas Antal, Baranya megye Tanácsa VB egyházügyi titkára, dr. Scheiber Sándor, az Országos Rabbiképző Intézet igazgatója és a hallgatók küldöttsége. A barmicvó fiú gyönyörűen mondta el a haftórát. Utána az édesapa szármályó beszédet mondott. Többek között ezeket: Zöhusz óváusz, az ősök érdeme szent öröksége és példaadása gyarló életünknek. A Te zöhusz óváuszodról szeretnék most szólni, fiam.

– Elődeid zsinagógái nevét viseled. Márta apám és rabbi nagyapámét. Apám osztott a hatszázzer zsidó sorsában. Kínhalálával szentelte meg Isten nevét. Nagyapám egész életét Isten nevének megszentelésére áldozta. Apám meghalt azért, mert zsidó volt. Nagyapám azért élt, hogy a reá bízott minél jobb zsidók legyenek. Tudós volt a Talmudnak és doktora a magyar irodalomnak. Ez meghatározta azt a szellemi lékgört, amelyben élt és működött.

– Nővéreddel együtt egyszerre szeressétek és szolgáljátok a hitet és a hazát. A kiduson a gyülekezet minden tagja elhalmozta a rabbicsaládot jókívánságával.

Dr. Schweitzer Gábor

Tragikus humor

AMIBŐL HITLERNEK SOK VAN

„...Hitler Adolf minden érző ember szívében megpendít a szeretet hűrjait, mert Hitler vezérből szeretet árad. Az igaz, hogy e szeretet mindenekelőtt az ő népét illeti, de ebből oly sok van neki, hogy még nekünk is jut belőle.”

(A Nép, 1943. IV. 22.)

MIÉRT ZSÚFOLT A VILLAMOS

„...A mai túlzott Beszkartavaroknak elsősorban a feleslege sen, de céltudatosan utazó zsidóság az oka.”

(8 Órai Újság, 1942. XI. 25.)

VENDÉGCSALOGATÓ

„Antiszemita Ön? Akkor miért nem jár az előkelő, zsidómentes belvárosi Colonial kávéházba? minden este hangulatos zene! Budapest, IV. kerület, Aranykéz utca 5.”

(A Nép, 1943. II. 25.)

Hehez csak annyit szeretnék hozzáfűzni: 1943 nyarán kifutófiú voltam a belvárosban. Bokros teendőim végzése közben gyakran loholtam el a Colonial kávéház előtt, ahonnan az esti órákban kihallatszott az utcára a hirdetésben említett hangulatos zene.

Esküszöm, hogy Zerkovitzot játszott!!!

Még harminckét évvel a második világháború után is meghökkentő dolog a tragédiák hömpölygő áradában komikumot felfedezni. Aki végegjárta a kínok útját, az minden idegszálával jogosan tiltakozik a borzalmak bármilyen módon történő humorizálása ellen.

Ám a történelemnek is megvan a maga iróniája. Ennek felismeréséhez (és elismeréséhez) azonban megfelelő történelmi távlatra van szükség. Ezt bizonyítják az itt közölt cikktöredékek, melyeket Kun Andor 1945-ben megjelent „Berlinből jelentik...” című összeállításából válogattam ki, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy bebizonyítsam: a horogkereszt jegyében fogant nyilasresztes szellemi terror „tollforgatóinak” förmédvényeit az elmúlt harminckét év alatt a fasizmus paródiájával „érlelte” a történelem.

A szó szerint idézett cikk töredékeknek – nem tudván ellenállni a szakmai kísérésnek – címeket adtam. Utólag belátom, hogy igyekeztem hiábaivalonk bizonyult; a „hungarista” firka szok elmeabajos „humorát” képtelen voltam felülmúlni...

Moss pedig kezdődjék a komédia!

HITLER AZ ANYÁK JÓTEVŐJE

„...Hitler egy mozgó kórházat látogatott meg. Szeméből könnyek törtek elő: Az anyák miatt fogtam a há-

ANGLIA GYENGE PONTJA

„...Újabban mind jobban észre lehet venni, hogy Churchill beszédhábjá rosszabbodik, selypít.”

(Magyarság, 1941. III. 9.)

AKI NEM HISZI, JÁRJON UTÁNA...

„...Rooseveltet ezelőtt Rosenfeldnek hívták.”

(Magyarság, 1942. V. 16.)

LEVENTEOKTATÓK KESERVE

„...A leventeoktatónak nem tudnak állomáshelyeikre eljutni, mert az autóbusz tele van zsidókkal.”

(Magyarság, 1941. III. 4.)

Séta az időben

A budai zsidóság közel 800 évnyi történetéről mesélnek a várbeli házak

A pestbuda.hu internetes város-történeti magazinban jelent meg a budai zsidóság történetéről mesélő várbeli házakról szóló cikk, amelynek másodiközösét a szerkesztőség jóváhagyásával tessük közzé.

Bár a budavári zsidóság története a várossal egyidős, kevésbé közöltött, hányszínen találkozhatunk a közösség emlékeivel, és hányszínen történeteket a középkortól egészen a XXI. századig. A Várkapitányság Budai Vársétáinak idegenvezetője most ebbe nyújtott betekintést a Shalom, Buda! című vársétán a Pestbudának.

A budai zsidóság története majd 800 évet ölel fel, és bár kevés forrás maradt fenn, a fontosabb fejezeteket ma már ismerjük, az egykor közösségek nyomát pedig számos helyszín örzi a budai Várban. A mögöttük rejlı történeteket legjobban egy tematikus sétán ismerhetjük meg, bejárva azokat a helyszíneket, ahol a budai zsidóság generációi éltek és meghatározók voltak a közösségi életében. Erre ad lehetőséget a Várkapitányság Shalom, Buda! – Séta a polgárvárosban a budai zsidóság nyomában című programja, melyen Czakó Borbála idegenvezető kalauzolt végig bennünket.

A történetet és egyben sétánk első állomása az egykor Fehérvári kapu melletti terület, ahol a Nemzeti Hauszmann Program keretében újjáépül a József főhercegi palota. A Vár nyugati bejáratát a középkorban Zsidó kapunak hívták, nem véletlenül: a Budáis megalapító királyunk, IV. Béla idején az új városba a sok nemzetiség mellett zsidó közössége is érkezett, amely ezen a helyen, a mai Szent György (első ismert nevén Zsidó) utcában telepedett le. Mint Czakó Borbála meséli, ők askenázi zsidók lehettek, akik IV. Béla meg-hívására érkeztek a Várhegyre. A jobbára kereskedelemmel, pénzügyekkel, adó- és vámbérrel foglalkozó zsidó lakosok hozzájárultak a tatárjárás során feldült és meggyengült ország újjáépítéséhez.

Elöljárójuk a bécsei származású Henel comes lehetett, valószínűleg az ó közenjárására adta ki a király 1251-ben azt a kiváltásával, amely jelentős jogokat biztosított számukra.

A közösség tagjai megépítették vallási szempontból fontos építményeket, a mikvét (vagyis rituális fürdőt) és a zsinagógát is. Előbbi a terület 1998-ban kezdődött feltárása során került elő, és igazi szenzáció, hiszen Magyarország legrégebbi, épületben fennmaradt rituális fürdője. A korábban látogatható mikve maradványai a József főhercegi palota újjáépítése után újra felkereshetők lesznek majd. A zsinagóga, mely közvetlenül az egykor Zsidó kapu mellett állt, s maradványai a mai Palota út alatt helyezkednek el, a régeszek szerint mind méreteiben, mind elrendezésében a máig álló prágai Régi-Új Zsinagógával mutat rokon-ságot. Az épületet – meséli Czakó Borbála – a XV. század elején bon-tották el, Luxemburgi Zsigmond nagyszabású palotaépítkezése miatt. Ekkor költözött át az egész zsidó negyedet a Vár átellenes oldalára, a mai Táncsics Mihály utcába.

Mielőtt azonban odaérnék, nagyon ugrunk az időben, és útba ejtjük a kevésbé közismert, ám annál fontosabb XX. századi helyszíneket. Elsőnek mindenki meg is állunk a Dísz tér 4–5. számú, jellegzetesen „műemléksárga” ház előtt, melyben 1922–1945 között a pápai nunciaturá-

működött. A ház falán 1992-ben állított emléktábla hirdeti, hogy itt dolgozott 1930–1945 között Angelo Rotta apostoli nuncius. Ő volt az első a semleges országok magyarországi követei közül, aki felszólalt az antiszemita törvények és törekvések ellen, majd tett is ellenük: a deportálások megkezdését követően számtalan menlevelet, úgynevezett Schutzpass bocsátott ki a rásorulók részére, bizonyítva, hogy tulajdonosuk az addot ország védelme alatt áll. Becslések szerint 13 és 19 ezer közé tehető a ház falai között kiállított menlevelek száma, ráadásul az épületben mintegy kétszáz üldözöttet bűjtattak a II. világháború végéig.

A nunciaturá egykor palotájával majdnem szomszédos, Dísz tér 7. számú, szépen felújított polgárház szintén titkokat őriz. Az eredetileg Schulhof Lajos szabadkai születésű zsidó földbirtokos és borász tulajdonában álló, pompásan berendezett házba ugyanis a német megszállást követően a náci hírszerzés magyarországi referense, Wilhelm Höttl költözött be. Mivel a hírszerző munkájának jó része – mint Czakó Borbála fogalmaz – „a vacsoraasztalnál zajlott”, Höttlnél számtalan befolyásos ember megfordult, hiszen mindenki tudta, hogy innen vezet a legrövidebb út Heinrich Himmlerhez, illetve Adolf Hitlerhez. Vajon ki volt a ház leghírhedtebb vendége, akinek látogatásáról Höttl vallomást tett a nürnbergi perben?

A hírszerzőt 1944 novemberében Sopronba helyezték át, ám Höttl előtte egy Úri utcai asztalossal 27 faládat csináltatott, s a Schulhoff Lakostól és más budai zsidó lakosoktól ellopott műkincsekkel együtt elhagyta Budapestet. A II. világháború után krimibe illő nyomozás indult az elrabolt értékek után, melynek szálai Ausztriába vezettek.

Sétánk következő állomása, az Úri utca 15-ös számú épület a leghíresebb embermentő, Raoul Wallenberg emlékét őrzi. A svéd diplomata a pápai nunciaturához hasonlóan több ezer üldözöttet mentett meg Schutzzasszon segítségével. A háború végén rejtélyes módon eltűnt Wallenberg több alkalommal megfordult az épületben, ahol a Berg család tagjai számos embert bújtattak, például az ellenállási mozgalomban részt vevő, Nobel-díjas Szent-Györgyi Albertet. A ház pincéje szintén érdekes emlékeket őriz: az ott lévő vaskazettában tartották azt az összeget, amelyet a svéd állam az embermentő tevékenysére szánt, illetve Wallenberg iratait, feljegyzéseit is. Az épületből a kommunisták által kitelepített Berg család leszármazottja, az amerikai emigrációból hazatért Gloria von Berg a rendszerváltás után vásárolta vissza az egykor családi otthonat a magyar államtól.

Bár a ma már hungarikumnak számító Zwack Unicumot mindenki ismeri, azt már kevesebben tudják, hogy a céget alapító család egy része a két világháború között a budai Várban, az Úri utca 45. szám alatt lakott. Itt élt gyerekkorában az egykor államosított gyárat a rendszerváltás után visszavásároló Zwack Péter is. Péter, bár katolikus vallású volt, családjával együtt zsidó származása miatt 1944. március 19-e után üldözötté vált. A család csodával határos módon elézte túl a háborút: édesapja testvére, Zwack Mici Gellért-hegyi, a svéd követséggel szomszédos házában lelte menedékre. Budavári hárunkba soha nem tért vissza.

A Bécsi kapu tér 7. számú ház

egykor a dúsgazdag mecénás és író, báró Hatvany Lajos tulajdonára volt. Hatvany 1932-ben második feleségével költözött be a kis palotába, ahol irodalmi szalon működtetett – erre utalnak az épület előtt, a járdán olvasható költők, írók nevei. Az épületben a kor számos jelentős magyar és külföldi művész megfordult, köztük a leghíresebb vendég Thomas Mann volt. Megérezve a sötét korszak közeledtét, Hatvany Lajos 1938-ban eladt a Bécsi kapu téri palotát, és Párizson keresztül Oxfordba emigrált, így túlélte a vészkorszakot.

A séta utolsó két helyszíne a budavári zsidóság középkori és jelenkor helyszíneit mutatja be, amelyek majdnem szomszédosak egymással. A Vár déli részéről átköltözöttet zsidó közösség a XV. században ugyanis a mai Táncsics Mihály utca északi részére költözött. A 21–23. szám alatti Zichy-palota hátsó, várfal felőli része, illetve kertje alatt rejtozik Magyarország hajdan legnagyobb, gótikus zsinagógája, amely 1461-től az 1686-os ostromig állt és szolgálta a budai közösséget.

A Vár bevételekor – meséli Czakó Borbála – a betörő katonák iszonyú öldökölésbe és fosztogatásba kezdték, melyet egy szemtanú, Schulhof Izsák későbbi elbeszéléséből is ismerrünk. Schulhof beszámolója szerint a zsinagógában menedéket kereső zsidókat a katonák egyszerűen lemészárolták. A kéthajós, szépen felújított, 8 méteres belmagasságú gótikus épületet az ostrom után betemette az idő, maradványait csak az 1960-as években tárták fel. A krónikás szavait igazolta, hogy az ásatás során a romok között közel 70 személy elszemesedett csontvázát találták meg. Az épület teljes feltárása és látogathatóvá tétele azonban akkor pénzhiányra hivatkozva elmaradt, így a romokat visszszemétték, 2016-ig emléktábla sem jelezte a zsinagóga helyét. Jenlenleg ismét előtérbe került az épület feltárása és bemutathatóságának lehetősége.

Utolsó helyszíünk az oszmán-török kort köti össze a jelennel. A Táncsics Mihály utca 26. számú ház földszintjén ugyanis 1964-ben egy falkutatás során héber feliratokkal övezett ábrákat találtak: egy kifeszített íjat, benne Hanna imájának egy sorával, valamint egy Dávid-csillagot az ároni áldás szavaival. Az épület a XV. században lakóház volt, a vörös festékkel készült ábrázolások kora és jellege alapján az oszmán-török korban egy ideig zsidó imaházként használhatták. Az épület földszintje a műemléki rekonstrukciót követően a Budapesti Történeti Múzeum kiállítóhelye lett, majd az Egyesüges Magyarországi Izraelita Hitközség kezdeményezésére 2018 óta ismét vallási célokat szolgál. A látogatók a zsinagóga helyisége mellett a kapualjában kiállított középkori és török kori zsidó sírköveket, valamint a közelű, fönt említett gótikus nagy zsinagóga rózsás díszítésű zárókötét is megtekinthetik.

A séta a budavári zsidóság történetének fontos fejezeteinek keresztül a polgárváros egy talán kevésbé ismert arcát tárgja el, a korábban kiváltásával határos módon elézte túl a háborút: édesapja testvére, Zwack Mici Gellért-hegyi, a svéd követséggel szomszédos házában lelte menedékre. Budavári hárunkba soha nem tért vissza.

Bukovszki Péter
(Ez a cikk a pestbuda.hu honlapon jelent meg 2022. december 3-án.)

A Dísz tér 4–5. számú, „műemléksárga” palotában működött egykor a vatikáni követség, ahol Angelo Rotta pápai nuncius zsidó ezreit mentette meg a vészkorszak alatt

Fotó: Both Balázs/pestbuda.hu

A Berg család háza az egyik legismertebb embermentő, a svéd diplomata Raoul Wallenberg emlékét őrzi

Fotó: Both Balázs/pestbuda.hu

A Zichy-palota telkének Babits sétány felőli részén állt a XV–XVII. században Magyarország legnagyobb zsinagógája. A gótikus épület maradványai máig a föld alatt rejtoznak

Fotó: Both Balázs/pestbuda.hu

A jobbra látható Táncsics Mihály utca 26. számú ház földszinti helyisége rejtja azt a középkori zsidó imaházat, melyet 2018 óta ismét vallási célokra használnak

Fotó: Both Balázs/pestbuda.hu

Balra fent az 1960-as években előkerült rajzok a középkori zsidó imaház falán

Fotó: Várkapitányság

IZRAELI

SZÍNES

Az egyik legbiztonságosabb ország a turistáskodásra

Egy biztosításokkal foglalkozó cég elemzése jutott erre a megállapításra.

Biztonságos odautazni? – hangzik el sokszor a kérdés Izraellel kapcsolatban egy-egy tervezett vakáció előtt. Valószínűleg nem véletlenül, hiszen a hírekben sokan valamilyen erőszakos cselekmény apropóján találkoznak Izrael nevével.

Képes merényletek ide, Gázából indított rakétaeső oda, az amerikai The Swifttest nevű, biztosításokkal foglalkozó weboldal elemzése szerint Izrael az ötödik legbiztonságosabb ország a világ kedvelt turistacélpontjai közül.

A tanulmány – írja a Jerusalem Post nyomán a Kibic – számos szervezet, például az ENSZ Kábfíószer- és Bűnűgi Hivatala, az Egészségügyi Világ-szervezet, a Világbank, az Our World in Data és a WorldRiskReport által kiadtott jelentésekben származó adatokon alapul.

Kialakítottak egy *utazási biztonsági indexet*, amely több, egy főre eső kritériumot vesz figyelembe: a gyilkossági halálesetek, a közúti közlekedési ha-

lálesetek, a nem szándékos mérgezéses halálesetek, a rossz higiéniai körülmények miatti halálozás, a fertőző betegségek miatt elveszített életévek, a sérülések miatt elveszített életévek és az adott ország természeti katasztrófa által való érintettségének valószínűsége.

A terrorcselekmények következtében bekövetkező halálesetek és sérelmek feltételezhetően az emberölés vagy a sérülés miatt elveszített életévek kategóriája tartoznak.

Izrael általános biztonsági indexe 60,22 lett, ami az A osztályzathoz volt elég. Csak Svájc, Hollandia, Dánia és az első helyen végzett Szingapúr számított biztonságosabbnak, az utóbbi két ország A+ osztályzatot kapott. Magyarország a 23. helyre került B osztályzattal.

A legkevésbé biztonságos ország a vizsgált 50 állam közül Dél-Afrika lett, amelyet India, a Dominikai Köztársaság, Mexikó és Brazília követ.

„Zsidó gyerekeket fogok ölni”

Tévedésből letartóztattak egy operaénekest a szállodai szobájában

Egy Olaszországban élő ukrán operaénekest, aki alig két hete érkezett Izraelre egy fellépésre, letartóztattak terrorcselekmény elkövetésével való fenyegetés gyanújával, jelentette a Kan közrádió nyomán az *ujkelet.live*.

A rendőrök fegyverrel és maszkban berontottak az énekes szállodai szobájába, megbíncselték és kihallgatásra vitték. Az ok: egy poszt, amelyet állítólag az énekes tett fel, kijelentve: „kis zsidó gyerekeket fogok ölni”.

A poszt technológiai és hírszerzési úton jutott el a rendőrséghöz, ahol „ketyegő bombaként” határozták meg az énekest. Csak letartóztatása és kihallgatása után derült ki, hogy hamis bejegyzésről van szó, amelyet egy másik személy írt, aki ismeretlen okból megröbáltá bemocskolni az operaénekes nevét.

Az énekes, akit az izraeli nyomozás végén elengedtek, bejelentette, hogy feljelentést kíván tenni az olasz rendőrségen az illető ellen.

CNN: Izrael fokozta a titkos támadásokat Iránban

Izrael rengeteg titkos hadműveletet hajtott végre Iránon belül az elmúlt hónapokban, nyilatkozta az *ujkelet.live* cikke szerint a CNN-nek a Biden-kormány magas rangú titkársága.

„Nagyon forrószodik a helyzet Iránnal” – mondta a tiszttiszt, utalva egyfelől Irán közelműltbeli döntésére, hogy leszerel több megfigyelő kamerát az egyik nukleáris telephelyén, másfelől a számos titkos támadó izraeli műveletre Irán határain belül.

A tiszttiszt szerint Joe Biden amerikai elnök júliusi közel-keleti útja arra fog összpontosítani, hogy biztosítja szövetségesét arról, a kormány komolyan veszi az iráni fenyegetést.

Izrael erősen lobbizott az Egyesült Államok kormányánál, hogy Biden látogasson el Szaúd-Arábiába és találkozzon Mohammed bin Szalmán szaúdi trónörökkel. Az elnök azt mondta, nem fog négyesemközt találkozni a trónörökkel, amikor Dzsiddába utazik.

„Elkötelezettek vagyunk amellett, hogy konzultálunk regionális partnereinkkel az Egyesült Államok Iránnal kapcsolatos politikájáról, és tágabb értelemben támogatjuk a régió országai közötti párbeszédet a regionális biztonság és stabilitás kérdéseiről” – mondta a Fehér Ház Nemzetbiztonsági Tanácsának szóvivője.

Az Egyesült Államok gazdasági szankciók és végrehajtási intézkedé-

sek kiterjesztését tervezte Iránnal szemben, ha a Közös Átfogó Cselekvési Terv néven ismert nukleáris megállapodás újraélesztéséről szóló tárgyalások sikertelennek bizonyultak – mondta a CNN-nek az ügyben járatos források, hozzájárulva, hogy a kormány koalíció létrehozására törekzik a közel-keleti országokkal – köztük Izraellel és az Öbölmenti államokkal –, amelyek együtt fognak működni az Irán elleni küzdelemben.

Washington azt reméli, hogy ez a koalíció levesz valamennyit az Egyesült Államokon lévő nyomásból, hogy egyedül lépjen fel Iránnal szemben.

Izrael azonban nem várja meg egy ilyen koalíció megvalósulását, több jelenlegi és korábbi tiszttisztelő azt mondta a CNN-nek, hogy kiterjesztette titkos támadásait nukleáris vonatkozású iráni célpontok ellen, anélkül, hogy előre értesítette volna az Egyesült Államokat.

A CNN egy amerikai tiszttisztelőre hivatkozott, aki szerint Izrael áll az Iráni Forradalmi Gárda ezredese, Hászán Szajád Hodáej elleni merénylet mögött.

Hodáejt május 22-én Teherán közepén autójában ötször meglőtte két motorkerékpáros fegyveres. A jelen tések szerint Khodaei Iránon kívüli gyilkosságokban és elrablásokban vett részt, beleértve izraeliek célba vétérelre tett kísérleteket is.

Május végén megöltek két iráni tudóst, Irán pedig nyilvános mórgézzel vágolta Izraelt. Szintén május végén az iráni Parchin katonai komplexum elleni dróntámadás során egy mérnök meghalt, a Kudszi Erők egyik parancsnoka pedig leesett a tetőről vagy az erkélyről.

Izrael nem tájékoztatja előre az Egyesült Államokat műveleteiről, és gyakran nem ismeri el szerepét – még privátban sem, állította a CNN. Mindazonáltal a Biden-kormány közvetlenül nem kérte Izraelt a műveletek beszüntetésére.

Rekordszámú szervátültetést hajtottak végre 2022-ben

2022-ben rekordszámú szervátültetést hajtottak végre Izraelben, 656-an nyertek új életet a beültetett szerveknek köszönhetően – jeleztette a Jediót Ahronót című újság hírportálja, a Ynet.

Az Izraeli Országos Szervátültetési Központ összefoglalója szerint tavaly rekordévet zártak, miközben megemelkedett a transzplantációra várók, valamint a várakozás közben elhungy betegek száma is.

Az elmúlt évben a májátültetések száma a 2021-es nyolcvanhétről kilencvenkettőre, a tüdőátültetések száma ötvenöttről hatvanegyre emelkedett, a tavalyelőtti huszonnegyre helyett harminként izraeli kapott új szívet, és hétszázötvenkilencen nyerték vissza szemük világát szaruhártyátáltatlétés révén.

A csalátagok elődonoros veseátültetéseinek száma ötvennyolcról százharmincháromra nőtt, miközben a rokonok kapcsolat nélküli, altruiszt adományok száma a 2021-es két-száznegyvenkettőről tavaly száznyolcvanhatra csökkent. A 2022-es hétfői elődonoros májlebeny-transzplantációból hatot családtagot, egyet pedig ismeretlen donortól kapott a betegek.

Nagyvenhét alkalommal kereszttadományozásból származott az új szerv, vagyis másik család arra al-

kalmas tagja adományozott szervet, s cserébe egy rokon felajánlotta szervét egy másik családnak. Első alkalommal egy osztrák család is részt vett ilyen kereszttadományozásban.

A rászorulók balesetben elhunytak családtagjainak hozzájárulásával

vagy élő donorok adományának köszönhetően jutottak a beültetett szervekhez. Izraelben a lakosság egy része vallási okokból nem engedélyezi, hogy halála esetén szerveit felhasználhassák, s ezért különösen fontos az elődonoros adományozás. (MTI)

A lakosság száma 9,656 millió fő

A központi statisztikai hivatal jelentése szerint Izrael lakossága 2023 elején 9 millió 656 ezer fő, írja az *ujkelet.live*.

2022-ben megközelítőleg 204.000 fővel bővült a lakosság, ami 2,2%-os növekedést jelent.

A statisztikai hivatal adatai alapján Izraelnek 7,106 millió (73,9%) zsidó, 2,037 millió (21,1%) arab és 513.000 (5,3%) más vallású polgára van.

Az országban a népességnövekedés nagy része természetes volt (62%), a többi (38%) a bevándorlás eredménye.

Mintegy 178.000 baba született 2022-ben: 74,8%-a zsidó anyától, 23,8%-a muszlim anyától és 1,4%-a más vallású anyától.

2022-ben mintegy 73 ezer új bevándorló érkezett, 80 százalékuk Oroszországból és Ukrajnából.

Körülbelül 52.000 izraeli halt meg 2022-ben, és nagyjából 4000-en költöztek el az országból több mint egy évre.

Forgalommal szemben vágtató lovak okoztak felfordulást

A piros lámpánál sem álltak meg az elszabadult állatok.

Szokatlan látvány fogadta az 5-ös számú főúton autózókat a Tel-Aviv szomszédságában lévő Rámát Hásaron város közelében. Legalább 10 elszabadult ló vágtatott az úton a szerencsére nem túl sűrű forgalomban, miközben egy elkeseredett lovas könnyögött a bármészakodóknak, hogy segítsenek megállítani az állatokat, írja a *Kibic*.

Gál Goldman szerint, aki okostelefonjával filmezte a meglehetősen bizarr eseményt, a lovak a tel-avivi Cáhálá negyedéből Rámát Hásaron irányába tartottak, majd ráfordultak az autópályára, és az egyik sávban kelet felé vágtattak.

Az esetről beszámoló Ynetnek nyilatkozó szemtanú szerint a lovak egy közelű farmról szökhettek meg, átrobantak a piros lámpán, megijesztve a szembejövő autósokat, akik kétségesetten taposták a féket, hogy elkerüljék az ütközést.

Körzeti Kitekintő

Eliás Viktor kántor énekét Grósz Zsuzsanna kíséri

Debrecen

Bár ádár hónap 7., más néven zájin ádár nem igazi ünnep, a zsidó kalendárium mégis jeles napként tartja számon. Nincsenek különleges micvák vagy imák, csak egyetlen szokás kötődik hozzá: emlékezünk, emellett a zsinagóágakban közösségi halvacsorát tartunk, melyen gyakori fogás a halkocsonya.

A Chevra Kadisával közösen a hitközség idén is hagyományos megemlékezést szervezett. Az esti imádkozás után átsétáltunk a székházunkban lévő elegáns kósér Mazel Tov éttermükbe, melyet megtöltötték hittestvéreink.

Horovitz Tamás üdvözölte a jelenlévőket, majd egy valóban örömteli pillanattal kezdődött az este: Nyulasi András hittestvérünket köszönhettük születésnapja alkalmából. Mazel tov ad 120!

Ennek a napnak többféle jelenlőségről is hallhattunk Shmuel Faigen igazolt távollétében Kreisler Gábor hittestvérunktól, aki a Chevra Kadisát képviselte. Méltatta az emlékező, hogy Mózesnek születési és halálzási évfordulója is ez a nap. Hallhattunk legnagyobb profétánk kiemelkedő történelmi szerepről is.

A hozzánk időben és távolsgában is közelebb álló nagykállói Eizik Taub, az első magyarországi csodarabbi alakját is felidéztük, akinek szintén erre a napra esik a jahrzeitje. Az egykorú szerencsi pásztorhoz kapcsolódik a magyarországi chászidizmus megalapítása. Számtalan történet maradt fenn a kelet-magyarországi zsidók köreiben a mindenki által tisztelet, nagy tudású cádikról.

Ez a Chevra Kadisa napja is, amelynek tagjai áldásos tevékenységet végeznek. Erről is hallhattunk az est fölyamán. A szervezet a temetési ügyek mellett a jótékonykodással is hathatóan foglalkozik. Az istentisztelet utáni halvacsora a Szent Egylet összejövetele is.

Megemlékeztünk a közelmúltban elhunyt négy hittestvérünk ről. Legyen emlékük áldott!

Természetesen jólesett elfogyasztani az ilyenkor hagyományos kocsinás halat egy kis pálinka, sör és barchesz kíséretében. A finom étel Sternné Etuka konyhavető kezei dicséri. Konyhánk a nyíregyházi és a miskolci hitközség kocsányáshal-el-léhatóságába is besegített.

Eizik Taub nevéhez fűződik a Szól a kákas már című dal is, amely szombati kidusainak kedvelt nótája, vendégeinkkel közösen szoktak énekelni. Most Éliás Viktor kántor előadásában hallhattuk, Grósz Zsuzsanna zongarakíséretével. Ezt követték még más, a zsidósághoz kapcsolódó dallamok, liturgiaiak és izraeliek egyaránt, nagy tanítónkat, Móse Rabbénut tisztele. A Rachel Nőegylet kúrusrának tagjai is aktívan besegítettek. A zenei tudásról eddig kevésbé ismert Heller Zsolt a hitközség konyháján debütált, új dalokat is megismertetett. A muzsikálás színessé tette a késő esti órákba nyúló estét.

A reggelimárkozás után idén egyenileg utazhattunk Nagykállóba, Eizik Taub rabbi sírjához, ahová ilyenkor szidók ezrei látogatnak el messzi földről, hogy emlékezzenek rá és imádkozzanak a Mindenhatóhoz. Az estén felidéztük a korábbi „kalevi” látogatásokat, amikor még nagy busszal utaztunk ilyenkor a kegyhelyre. Horovitz Tamás javasolta, hogy állitsuk vissza a hagyományt, jövőre ismét szervezzük meg a közös kállói imádkozást.

Az eddigi zsinagógai év örömteli momentumai is szóba kerültek az est folyamán, szívesen emlékeztünk viszszárajk. Az éteremben látható egy tábla a következő felirattal: Misericordia ádár, marbim beszimchá – Mihelyt beköszönt ádár, meg kell sokasítani az örömet! Az ádár az örömkónapja.

Teljesüljön ez minden zsidó közösségen! A Chevra Kadisával közösen a hitközség idén is hagyományos megemlékezést szervezett. Az esti imádkozás után átsétáltunk a székházunkban lévő elegáns kósér Mazel Tov éttermükbe, melyet megtöltötték hittestvéreink.

A legszebb magyar színésznők életeket mentettek a háborúban

A legszebb magyar színésznők voltak, akikért egy egész ország rajongott. Azonban nemcsak a filmvászon voltak hősök, hanem a magánéletben is halált megvető bátorsággal dacoltak a náci rezsimmel. Karády Katalin, Bajor Gizi és Tolnay Klári: mindhárman életeket mentettek ki a náci rezsim karmai közül.

A legnagyobb magyar filmsztárok voltak a 30-as, 40-es években, a férfiak plátói szereleme estek velük, a nők pedig irigynedtek gyönyörű arcukra és karcsú alakjukra. Viszont volt egy másik életük a filmvászon csillagok világán túl, amelyben akár saját életüket is kockára téve, zsidó polgártársaikat bújtatták. Talán a legnagyobb magyar színésznőink voltak, és hatalmas lelkek.

A nagylelkű déva

Ő volt a végzet asszonya: utánozhatlan vadmacskaserű arcával, búgó hangjával és drámai megjelenésével a korszak legelső femme fatale-ja lett. A Halász tavasz és az Ópiumkeringő dévája a holokaust idején gyermekmentő hőssé vált, később a nácik megkínorták, és kiverték a fogait. Hihetnénk, hogy Karády Katalint valahogyan kárpóolták a kommunizmus idején, de ez nem így történt. Miután nem felelt meg a kommunista munkás-parasztlőzőnői ideálaknak, mellőztek, így Amerikába kényszerült emigrálni, ahol végül kalapszalon nyitott. minden idők legnagyobb déváját 80 éve sen érte a halál, és csak 14 ével azután derült ki hősi magatartása, ekkor emelte az izraeli Jad Vasem emlékhatalmára a Világ Igaza közé.

Kémnek néztek a titokzatos színésznőt

A Kanczler Katalin névvel született színésznő a legnagyobb nyomorból küzdötte fel magát. Cipész édesapja folyamatosan verte. Fatal lányként Svájcban töltött egy évet, ahol tökélyre fejlesztette modorát és stílusát. A korszak legnagyobb színírókritikusa, Egyed Zoltán fedezte fel, és onnan nem volt megállás. Bár a filmvászon zavarba ejtett mindenkit különlegesen kihívó szépségével, a magánéletben nagyon diszkrét és visszahúzódó volt. Az igazi nagy szerelmet egy katona, aki Horthy Miklós kormányzó kérőfőnöké volt. A búgó hangú déván kegyetlen bosszút álltak a nácik. Az a legkevesebb, hogy betiltották a filmjeit – a Gestapo majdnem agyonverte és halálra éheztette, mert azt hitték róla, hogy a szövetséges erők kénnye. Soha többé nem láthatta Újszász.

Lefizette a nyilasokat

A háború utolsó hónapjaiban, a nyilasuralom alatt, a testileg-lelkileg

111 éve született Alfonzó, a világ legerősebb zsidó parodistája

Bagaméri, az elátkozott fagylaltos azoknak is él az emlékei között, akik nem tudják, melyik filmből ismerik, és a Ványadt bácsi poénjait máig idézik azok is, akik egyetlen Csehov-előadást sem tudtak végigülni. Magyarország nem felejt el a leg-erősebb zsidó humoristát, Rodolfo legendás partnerét.

Az írtózatos termetű fiatalembert pályájának indulását két dolog nehézítette: az, hogy nem tudott választani szerteágazó tehetségei között és az, hogy romantikus, nyughatatlan vagány volt, mindehhez pedig még némiképp verekedő is.

Tanulmányaival nem vitte sokra, pedig ő írta meg tulajdonképpen a legjobb magyarországi színháztörténetet a világ minden nagy szerzőjének értő kiröhögésével az Alfonzó Világzínházban. Rengeteg tudott, mert az érti igazán a drámák lelkét, aki ki tudja fordítani őket, de a tudását nem az iskolában

szerezte. Azt, hogy akkor hol, ember nem tudja. Autószerelő-palántaként-e vagy inkább artistaként, erőművészkként járva a világban, különböző kontinenseken verekedve. Mindenesetre különleges intelligenciájával és igen, érzékenységevel valahogy felszívta.

Táncol, birkózik valahol a cirkusz és a kabaré elmosódó határvídekén, és elnevezi magát egy nagyúri gesztussal a spanyol királyról Alfonzónak, mert erősen ad az arisztokratikus rokonságra. Egy aránylag hosszú vendégfellépést, rosszul fizetett haknit abszolvál a munkaszolgálatban, de ehhez sincs nagyon kitartása, nem leskesíti elégége, megszököik.

Pályájának 1945-től érkezik el a csúcscsídzsaka, mindenekelőtt a Vígszínházban. Eddig sehol nem maradt meg, itt viszont végül le tud telepedni. Jönnek a filmek és a színpadi szerepek, és megírja magának szabadidejében a drámatörténetet újra. Alacsonyan szállnak a narodnyikok a Csehov magyar színházi értelmezését örökre meghatározó Vanya bácsi-parádiójában, amely arról szól, hogy mennyire banális, üres és kézenfekvő az, ami Csehov színpadán

(Folytatás a 7. oldalon)

amíg az országban tartózkodnak a náciak, addig nem lép színpadra. Azonnal hozzájött az embertelenő akcióhoz, amivel ő is a saját életét kockázta. Amíg lehetett, a svéd nagykövethet járt menlevélre, és amikor bezárult ez az ajtó, még tovább ment. Első férjét, Vajda Ödön ügyvédét és harmadik férjét, Germán Tibort is elrejtette otthonában, de az ismert író, Tamási Áron is nála húzta meg magát, s még több mint egy tuca embert rejtegett el a padlásán. Egyeszer maga a tömeggyilkos pap, Kun páter tartott hálkutatásra Bajor Gizi villájában. Bár a beépített szekrény mögötti rejtékhelyet nem vették észre, de az éppen hazaérkező keresztyényeket, Vajda Miklóst és az édesanyját elhurcoltak.

„Két nap után Gizi megjelent az ajtóban királynői méretű kalapban, a svéd nagykövettel az oldalán. A nyilasok tátott szájjal bámultak, mi pedig a nagykövet autóján távoztunk. Később Gizi elárulta nekem, hogy soha életében nem feltűny, mint akkor” – mesélte el később Vajda Miklós a színésznő hőstettét.

Többször is megmentette a bajba jutottakat

A közönség és a kritikusok egyaránt rajongtak a máig legendás Bajor Giziért. Az 1893-ban született színésznő az elsők között volt, aki Kossuth-díjat kaphatt. Nevét nem csak színpadi alakításai miatt jegyezte fel az utókor: embermentő tevékenységeit is sokan lehetettek hálásak neki. Közöttük a később ismert irodalmi szerkesztő lett Vajda Miklós, aki – a színésznő harmadik házastársához hasonlóan – szintén neki köszönheti az életét. A gyermek Vajda Miklóst a nyilasháziból sikerült kihoznia, a híres fül-orr-gégész férjet pedig sok más zsidó polgárral együtt a gardrőrjában bújtatta. Karády Katalinhoz hasonlóan ő is a Világ Igaza közé.

Brutálisan végzett vele a férje

Bár a világháború rémdrámáját sikerült túlélniük, a házaspár alig öt év múlva halott volt. A doktor ugyanis egyre komolyabb téveszmékkel küzdött, agyérsorvadása demenssé tette Germán Tibort. Az lett a kényszerképzete, hogy felesége és egyben örangyaláhalás beteg, akire szörnyű vég vár. Gondolataitól vezérelve meg akarta kímélni a színésznőt a szenvédéstől, ezért a szokásos vitamininjekciója helyett egyik reggel morfiumot adott be neki. S mivel egyetlen percig sem akart felesége

Tolnay Klári titka

Szinte senki sem tudja minden idők legnagyobb magyar színésznőjéről, Tolnay Kláiról, hogy a második világháborúban emberélete-

Tolnay Klári

ket mentett meg. Tolnay Klári vidéki magyar dzsentricsaládból származott, semmiréte rokonai viszony nem fűzte a zsidósághoz. Ám nem kellett hozzá vérségi kapcsolat, hogy szívből gyűlöölje a népítő náci rezsimet. A kétszeres Kossuth-díjas színművész annyira viszolygott a megszállóktól, hogy 1944 után sem filmben, sem színpadon nem volt hajlandó szerepelni. Az által borzalmakról pedig sosem beszélt, pedig lett volna mit mondania. Első férjével, Ráthonyi Ákos rendezővel vidéken vészelték át a rémséges korszakot, az ostrom első szakaszában budai villájuk káználásában bújtak el.

Elvesztette a babáját

Később a Mátrába utaztak, mert úgy gondolták, némileg biztonságosabb az élet vidéken. Ott derült ki, hogy a színésznő kisbabát hord a szíve alatt. Azonban egy közeli bombatámadás annyira sokkolta az állapotot, hogy elvetélt. Tolnay Klári állítólag sosem tudta feldolgozni ezt a tragédiát. Visszaemlékezéseiben csupán futólag tett említést róla, hogy két ismeretlen zsidó lányt is elbüntötték, valamint Décsyi Mór barátjukat is megmentették, aki egy híres mozi családjának tagja volt. Mivel csupán egyetlen interjújában említette meg, hogy zsidókat bújtattott, ezért soha senki nem tudta róla, milyen áldozatot hozott embertársairól. Miután elvált élete szerelmétől, Darvas Ivántól, maradt számára a színpad és a siker. Abbott pedig jócskán adott neki a sors. A 20. század kiemelkedő színésznőjét utolsó éveiben emellett már csak a pasztiánsz érdekelte. 84 évesen érte a halál a bátor és felejtetlen művészett.

Beszterczei Judit/Dívány

Eddigi legjobb évét zárta a Kozma utcai temető rendbetétele dolgozó szervezet

A Kozma Utcai Zsidó Temető Barátai tavaly egy közel hétektáros területen több mint 20 ezer sírhöz tették szabaddá a hozzáférést.

Ez volt „ minden idők legjobb éve” – ídezi a Jewish Heritage Europe a Kozma Utcai Zsidó Temető Barátai elnevezésű szervezet január végén közzétett évről értekelő jelentését. A jelentés szerint a 2022. esztendei munkálatok a nonprofit szervezet 2016-os működése óta elvégzett összes tevékenység 80 százalékát tettek ki, olvasható a Kibic cikkében.

A szervezet a tavalyi évben kiterjedt takarítási munkálatakat végzett a hatalmas Kozma utcai temetőben, megtisztítva egy 6,85 hektáros területet, amely 21.873 sírt foglal magában.

A 1891-ben alapított sírkert a második világháború óta eltelt évtizedekben az elhanyagolt személyeknek több mint kétharmadát sűrű növényzet borította be. Ezen benőtt szakaszok rendbetétele dolgozó szervezet, amely eddig 20 szakaszon tisztította meg a sírokat.

Gyógyszer- és MR-támogatás igénylése

Az alábbiakhoz igényelhető támogatás:

1. Az újonnan szükségessé váló, az átlagosnál drágább gyógyszer beszerzése 50 ezer Ft összeghatárig, egy hónapi adagot figyelembe véve. Ez a támogatás egyszeri, tehát nem folyamatosan értendő.
2. Magánjellegű MR-vizsgálat elvégeztetése, ha állami intézmény csak túlkéső időpontra tudja vällalni. A támogatás felső határa 50 ezer Ft itt is.

Várjuk a rászorulók jelentkezését.

Részletesebb tájékoztatás a következő telefonszámon kapható: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Egy Ukránából menekült zsidó család is életét vesztette Törökországban

Julija Petrova és két gyermekére tavaly áprilisban menekültek el a háború elől.

Egy zsidó anya és két fia, akiknek kevesebb mint egy évvel ezelőtt sikerült elmenekülniük az ukrainai háború elől, a törökországi pusztító földrengés után a romok alatt feltárt több tízezer holttest között van, írja a Ynet nyomán a Kibic.

A 46 éves Julija Petrovát és két fiát – a 10 éves Zahart és az ötéves Matvijt – nemrég találták meg a romok alatt eltemetve Törökország legdélebbi tartományában, Antakyában.

„Február 5-én este beszélünk utoljára, és hajnal 4 órakor bekövetkezett a katasztrófa” – mondta az ukrán médiának Julija apja, Szergij Petrov. „Akkor vesztettem el velük a kapcsolatot.” Hozzátette, hogy a veje, aki az ukrán hadsereg katonája, jelenleg kórházban van, miután sebesüléseket szenvedett.

Az anya és a két gyermek 2022 áprilisában menekült el szülővárosuktól, Zaporizzsjából Antakyába, ahol Julija nagynénje élt.

Julija Petrova két gyermekével

A törökországi ukrán nagykövetség erőfeszítéseket tesz a holttestek visszaszállítására Zaporizsijára, ahol a családot eltemetik.

A hónap elején Törökországot és Szíriát sújtó földrengésnek eddig több mint 45 ezer halálos áldozata van, és a számok várhatóan még tovább emelkednek. Törökországban mintegy 264 ezer otthon semmisült meg, és sok embert még mindig elűzték a tartanak nyilván az ország eddigi legsúlyosabb katasztrófáját követően.

111 éve született Alfonzó

(Folytatás a 6. oldalról)

történik, hogy nem történik semmi. Hogy nem történik semmi, csak az élet ér közben véget, és hogy ez a dráma. Hogy úgy készültünk erre az egészre, mint ami szép lesz, súlyos, fájdalmas, szóval drámai, és mire észbe kapunk, már vége is. Nem mentünk el Moszkvába végül, nem őriztük meg a Cseresznyéskertet, nem állítottuk új utakra a színházmuveszetet, és még mi magunk sem tudtuk elhinni a saját élethazugságainkat. És mindebből nem adódik semmi tanulság, ücsörgünk tovább, és hülyeségeket beszélve várunk a halált. Függöny. Csehov és Alfonzó rokon lelkeket voltak, csak az egyikük humorá, Alfonzó, Markos Józsefé nyerőbb és életvidámabb volt, bár ugyanazt tudta, amit Csehov.

NAPTÁR

Március 17., péntek	Ádár 24.	Gyertyagyújtás: 5.33
Március 18., szombat	Ádár 25.	Újholt hirdetés
Március 23., csütörtök	Niszán 1.	Szombat kimenetele: 6.38
Március 24., péntek	Niszán 2.	Újholt
Március 25., szombat	Niszán 3.	Gyertyagyújtás: 5.43
		Szombat kimenetele: 6.49

Olvasói levél

Kék ing fehér zsinórral

A somérok fehér zsinórral hordták a kék ingüket, míg más cionista mozgalmak piros zsinórt használtak.

Mindez addig, amíg 1949-ben be nem tiltották Magyarországon a cionista mozgalmakat. Ugyanezen év peszachján a cionista ifjúsági mozgalmak törvénytelennel elhangyták volt hazajukat és Szlovákiába menekültek, Izrael irányába.

1989-ben megszűnt a kommunista hatalom, és a cionista mozgalmak újra megalakultak Magyarországon. A somérok is visszatértek, és új fészket nyitottak.

Jómagam, aki még 1949-ben távoztam, visszajöttem látogatóba Budapestre a feleségemmel. Az El Al irodájába mentünk jegyeket venni vissza Tel-Avivba. Ott várakoztak felnőttek és gyerekek hasonló célból.

Hirtelen észrevettem, hogy előttem állt egy 14-15 éves fiú kék ingben, fehér zsinórral.

– Hát e hová mész? – kérdeztem a somért.

– Látogatóba Haifára a nagynénimhez.

– Házák veem ác (légy erős és bátor) – mondta a srácnak.

– Házák – válaszolt.

Nehezen tartottam vissza könnyeimet.

Singer Iván, Sydney

tett töratekercset ajándékozott az elnöknek, Mohamed sejknek az Egyesült Arab Emírségek vallási pluralizmusának elismeréseként.

Izrael és az Egyesült Arab Emírségek között jelenleg hetente mintegy 100 járat közlekedik, és a két ország közötti kétoldalú kereskedelem a következő négy évben várhatóan évi 10 milliárd dollárra nő.

A Civilizáció Keresztjai Múzeum lett az első olyan galéria a régióban, amely normalizálta az Egyesült Arab Emírségek és a remény ragyogó sugarát olyan drámaian, mint az Ábrahámita Családi Ház. Megnyitása és az általa ígért hozzállás okot adnak az ünnepelésre.”

A 2020-as Ábrahámi Megállapodás óta, amely normalizálta az Egyesült Arab Emírségek következetes törekvése a kommunikáció, a békés együttélés és a vallások közötti híd építése.”

„Az Egyesült Arab Emírségek köszönbözik a törökkel, amelyben a különöző közösségekből származó emberek együtt dolgoznak új lehetőségek megteremtésén.”

Az Ábrahámita Családi Ház felavatásakor kijelentette: „Továbbra is elkötelezettek vagyunk amellett, hogy a kölcsönös tisztelet, a megérte és a sokszínűség erejét a közös haladás érdekében hasznosítani tudjuk.”

Jason Isaacson, az Amerikai Zsidó Bizottság politikai ügyekért

APRÓ-HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Régiségek, műtárgyak és antik tárgyakból álló hagyaték felvásárlása azonnal, készpénzben. DÍJ-TALAN ORSZÁGOS KISZÁLLÁS! Festmények, szőnyegek, bútorok, ékszerek, porcelánok, szobrok... Varga István régiségekkel, műgyűjtő. Rugexpert Kft. Weboldalunkon leinformálhat üzletkötés előtt. Üzletünk: 1136 Budapest, Hegedűs Gyula utca 4. 06-70-775-7804, WWW.RUGEXPERT.HU

Hölgy eltartási szerződést kötne, akár ottlakással is. 06-30-411-3660.

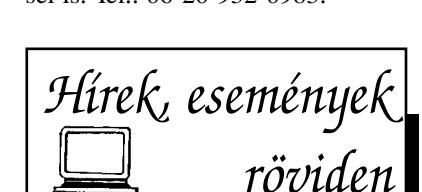
Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Heumann macesz rendelése országosan (kóser, strasbourg főrabbinatús): paszkacentrum.hu/koser, 30-991-9941.

Egyediálló, 46 éves hölgy életjáradéki szerződést kötne idős nénivel vagy bácsival: Telefonszám: 06-30-155-6528.

– Értesítjük olvasóinkat, hogy eddigi elérhetőségünk új számmal bővült: +36-1-413-5537.

– 1%. Kérjük, segítse személyi jövedelemadójá 1%-ával a már igen idős (88 év felett) Jad Vasem-kitünítetettelket, akik 1944-ben életük kockáztatásával mentették a zsidó üldözötteteket. Köszönjük támogatását. Igaz Emberekért Alapítvány. Adószámunk: 18040094-1-43.

– Értesítjük olvasóinkat, hogy eddigi elérhetőségünk új számmal bővült: +36-1-413-5537.

– 1%. Kérjük, segítse személyi jövedelemadójá 1%-ával a már igen idős (88 év felett) Jad Vasem-kitünítetettelket, akik 1944-ben életük kockáztatásával mentették a zsidó üldözötteteket. Köszönjük támogatását. Igaz Emberekért Alapítvány. Adószámunk: 18040094-1-43.

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja 1075 Budapest, Síp u. 12. Telefon: +36-1-413-5537, +36-1-322-2829 E-mail: ujlet@mazsihisz.hu Főszervező: Kardos Péter Olvasószervező: Gábor Zsuzsa Kiadótulajdonos: Mazsihisz Előfizetési díjak: Belföldön: 1 évre 9600 Ft Külföldre 13.600 Ft/év USA és Izrael: 15.000 Ft/év Az összeg általában is befizethető az aktuális árfolyamon. OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480 OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000 Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál. Postacsíkk: 11707024-22118480 Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon. Szedés, tördeles: WolfPress Nyomdaipari Kft. Nyomda munkák: PrimeRate Kft. ISSN 0133-1353

„Biztonságta” tphilin az ammáni repülőtéren

Mose Haliwa rabbi hiába könyörgött, a jordán biztonságiak veszélyesnek nyilvánították a kegytárgyat.

A jordániai Ammánban lévő Alia királynő nemzetközi repülőtér biztonsági személyzete levágta a szíjakat Mose Haliwa rabbi tphilinjéről, amikor megpróbált felszállni egy Abu-Dzabiba tartó csatlakozó járatra, jelentette a Ynet nyomán a *Kibic*.

Haliwa több mint egy órán keresztül próbálta elmagyarázni a tphilin szent természetét, de azt mondta, hogy a biztonságiak a szeme láttára vágta le a bőrsíjakat. „Sírtam és könyörögtem” – mesélte a rabbi.

„Elmagyaráztam, hogy ez szent. Hogy unokatestvérek vagyunk, akik ugyanahhoz az Istenhez imádkozunk. Hogy nincs benne métyel, és hogy biztonságos. Ragaszkodtak hozzá, hogy nem vihetem fel a repülőgépre, mert a szíjakkal esetleg megfognak valakit” – tette hozzá.

„Mondtam nekik, hogy a zsidók állandóan nemzetközi repülőtereken repülnek, és soha nem fojtottak meg senkit. Elmagyaráztam, hogy ez szent és nagyon értékes. Semmi sem segített. Hatan voltak körülöttem, és kérték, hogy mutassam meg nekik, hogyan kell használni, így megtettem, de még mindig ragaszkodtak hozzá, hogy hagyjam ott. Végül beleegyeztem, hogy elvágják a szíjakat, a többöt pedig hagyják.”

„Azt mondta, hogy ha továbbra is kötöm az ebet a karóhoz, hívják a rendőröt. Kértem, hadd beszél-

Mose Haliwa rabbi

hessek a fónökükkel, de semmi sem segített.”

A szíjak levágásával az egész tphilin használhatatlanná vált. „Megdöbbentő volt. Az 1930-as évekbeli jelenetekre emlékeztetett, amikor levágta a zsidók pajeszát. Megalázó volt, de nem akartam, hogy hívjak a rendőrséget. Nagyon antiszemita napjának éreztem az esetet” – nyilatkozta Haliwa.

A Ynet azt írta, nem ez az első eset, hogy zsidók vallási tárgyak becsméréséről számoltak be Jordániaban. 2015-ben egy zsidó családtól megtagadták a beutazást a kipájuk miatt, 2017-ben pedig egy 20 ultraortodox zsidóból álló cso-

portot tartóztattak fel egy petrai szállodában, és számos vallási tárgyukat elkozták.

2019-ben egy izraeli alpolgármesterekből álló küldöttség megálapító vizsgálatról számolt be, amelynek során a zsebükben lévő kipákat keresték, és eltávolították a jelen lévő női vallási fejfedőjét. Tavaly júliusban egy jesivanövendékekkel álló csoport tagjait arra kértek, hogy távolítsanak el minden vallásos viseletet, beleértve a kipájukat is, melyeket rendes sapkára kellett cserélniük.

Szálasi-emlékhelyet csináltak özvegyének sírjából

„Szálasi Ferenc emlékére” – áll a Farkasréti temetőben lévő sírkövön.

Szálasi Ferencné sírja a Farkasréti temető egyik félreeső sarkában található. A sírhely nemrég új sírkövet kapott, amelyre az ott nyugvók nevein kívül egy „Szálasi Ferenc emlékére” felirat is felkerült a nyilas vezető, háborús bűnös fotójával és a nyilaskeresztre erősen hasonlító kereszettel együtt, írja a Mérce nyomán a *Kibic*.

Fotó: Mérce

A lap nem tudta kideríteni, hogy ki és mikor állította az új sírkövet. Másfél éve még egy másik síremlék volt a helyén, amelyen csak az ott nyugvó személyek – Szálasi név – testvére és édesanyjuk – nevei szerepeltek. Annyit kiderítettek, hogy a sírhelyet egy ismert újfasiszta aktivista válthatta meg a bérleti díj lejárta után.

A Mérce megjegyzi, hogy az immár nyilas emlékhellyé alakított sír cuspán pár száz méterre fekszik az izraelita temetőtől. Valamint a holokaust idején több üldözött és zsidókat mentő személy sírja is megtalálható a Farkasréti temetőben.

Pözsó ve Szimka?

Magyarul: Peugeot vagy Simca? Ez volt a kérdés. Sokszor, sokszor elhangzott, amikor mentünk az utcánk végében lévő árnyas, minden évszakban zöld gyepszőnyeges játszótérre. A legutolsó ház kertjében már húsz évvel ezelőtt is ott állt egy valaha autóként használt, mára csak roncsnak kinéző jármű. Az egy dunám nagyságú kert sem különb, néhol térdig, néhol derékgig erő gaz, kóborló kutyák által itt-ott kényelmes bujkálásra alkalmas résekre „megnyitott” drótháló lebeg a támolygó oszlopok között. A betonlábakon (még) álló nagy ház cseréptetője itt-ott lyukasan ásít, a vaku... Erdekes, a tetőn két bojler is nyújtózkodik a harmincfokos izraeli nyárban. Ez hogy lehet? minden romlik, pusztul, a melegvíz-készítő apparátok meg becsben vannak? Sok évig foglalkoztatott ez a kérdés. Valami titkok rejthet ez a – ki tudja, még meddig annak nevezhető – ház. A rejtelylet erősít az is, hogy az épület három falán rogyadózó zsalugáterekkel eltakart ablakok láthatók, sőt néha a réseken halvány világosság sejet emeli ottlái. Vagy?

Akitől kérdeztem először, csak a vállát vonogatta, szerinte tán hajléktalanok húzták ott meg magukat. Néhány éve ismét felébredt a kíváncsiságom. A ház áll még, a Peugeot vagy Simca sem mozdult. Igaz, nem is tudna. Azt látom, hogy az autóban van mozgás: madarak repkednek ki és be. Csak tudnom kéne már néhány közel-keleti madár nevét, nem? Netán veréb? Mert hogy „a veréb is madár”... A háztömb körül esti bicajozás után előhozakadtam a kérdéssel: nem tudjátok, lakik valaki abban a sarki házban?

Láss csodát: két öregember lakik ott, testvérek. Réges-régen nem jöttek ki a házból, senkivel nem találkoznak. Egy távoli rokonuk bevásárol nekik, az ajtó előtt teszi a zacskókat, az ajtó alatt kicsusszan a boríték a szükséges pénzzel. Hogyan jutnak pénzhez? A rokon meghatalmazottként jár a bankba, ő veszi ki a pénzüket. Nem, tőle semmi többet nem lehet megtudni. Viszont! Nemrég hazátlátogatt az egyik egykor szomszéd-juk Amerikából, akit szóra lehetett bírni. Nem nehezen, mivel az öreg megorrolt a „remetékre”, mert nem engedték be, hiába kopogtatott. Sérteggében panaszodva elmondta a Reiner fiúk történetét.

Anyuk, apuk családjára még a török időben jött ide állítólag a törökökkel. Avi 42-ben, Slomó 44-ben született. Gerzson, a papa zöldségeskereskedő volt a piacon. Igazából fegyverek beszerzését, fuvorozását intézte valamelyik akkori titkos zsidó szervezetnél. Az első háborúban őrnagy rangban hadtáposként szolgált. A bal lábára jóformán megbénult, térdől alig tudta mozgatni. A sérelüs miatt főállású, valóságos zöldségeskereskedő lett. Iskola után és iskolai szünetekben a fiúknak is dolgozniuk kellett a boltban. Azok nagyon is élveztek ezt, főként amikor apuk a hatvanas években – részben a harcokban is tanúsított érdemei alapján is – autót vehetett. Automata seb-váltóval, hiszen a sérült lába miatt kuplungot nem tudott volna kezelni. Nem új volt a francia autó, több ide delegált diplomatát kiszolgált. A külügyminiszterium átvette az ilyen járműveket, és tovább hasznosította.

Mindkét fiú a katonaságnál maradt, Ávi ejtőernyős kiképzőszisz, Slomó harckocsizó parancsnok lett. A hatvanhetes háború végén Ávit hiába várták haza, egykor parancsnoka hozta a szomorú hírt: Ávi eltűnt, senki nem tud róla, a hadvezetés hivatalosan humán veszteségeként tarja nyilván, ezt a tény frásban is igazolja. Slomó – testén több égesi sebbel – hazatért, hetekig senkihez nem szolt, szobájában feküdt naphosszat, hallgatagon szívta Diplomat márkájú cigarettait, egyiket a másik után. A szülők meghaltak, előbb anyja, egy hónappal később apja. A város mellett működő mosávban élt bátyja egykor szerelme, barátnője, Ájelet, aki időnként meglátogatta, jobban mondva eljött hozzá takarítani, mosni, több napra főtt élt készítene, mert Slomó semmi házi munkára nem volt hajlandó. Fél év is eltelt, mire képes volt szóba elegyedi még a házasság előtt „megözvegyű” lányának, aki szintén nem erőltette a társalgást. Egy év is eltelt, mire megkérdezte, hogy miért nem éli a saját életét. Ájelet hosszas gondolkodás után azt válaszolta: a testvéred felesége lehetetlen volna, ha ő a háborúból visszajön. Nem jött vissza. Én az ő özvegye lettem. Te vagy a majdnem uram férfi testvére, feleséged nincs, velem kell házasságot kötnöd. Ez majdnem megfelel őseink törvényének. Ha egyetértesz, gyere hozzánk a holnap kidusra, és mondjuk el a családomnak. Most ne mondj semmit!

Slomó egész éjjel nem aludt, egész álló nap tépelődött. Délután öt óra körül zuhanyozott, a katonaságtól hozott rövidnadrágot és inget vett fel, ennek vállán fakóbb csík jelezte az egykor rangjelzés helyét. Gyalogolt a mosáv felé, mert sem az Ávi, sem az ő kerékpárjának kereinek évek óta laposodó gumik nem voltak hajlandók a kitartó pumpálásra reagálni. Ájelet és nagybáján húsfősz családjának tagjai mind megöllelték Slomót.

Az esküvő után a sarki ház lett az otthonuk. Ájelet visszajárt a mosávba, a több száz tojótyúk egyik felelőseként dolgozott terhessége nyolcadik hónapjáig, aztán otthon várta a baba érkezését és Slomót, aki a városka központjában kerékpárszervizt nyitott, ott dolgozott naponta sötétedésig.

Özvegy lett és nem lett gyermekek apa... Szirénázó, villogó, száguldó mentő... és egy hatalmas teherautó... Pedig már csak néhány száz méterre volt a Telesomér kórház...

Slomó bérbe adta a műhelyt, ismét szóltan lett, bezárkózott...

Álmathan éjszakájának egyikén valaki hosszasan kopogott a bejáraton. Ávi, a bátyja állt az ajtóban... Nem, nem tudhatja meg senki, még Slomó sem, hogy hol volt, mit csinált három évig. Ő viszont a családot érintő minden eseményről tud, ez tartotta életben őt... A szomorúság, a gyász, a remény, a harag... Kérte a kocsi kulcsát, ő megy, mert... Mi az, hogy nincs kulcs? Ő az apuk autóját kéri, minden más maradjon Slomó... Miiii? Ezt nem közölték vele... Apuk az autóban halt meg, amikor este a kertben leparkolt...? És reggelig a kocsiban volt, akkor vette észre Slomó... Az autó itt marad, apuk emlékével..., mintha ott ülné a volánnál...

Ájelet megvárta volna őt, állandóan ezt érezte... Nincs megbocsátás... Nem halt volna meg, ha... Nem megy el innen, ezentúl ő is itt lakik, soha nem akar szót váltani, soha nem akar beszélgetni... Felőle Slomó is maradhat, de ne szóljon, ne beszéljen soha, de soha... Így lesz eztán... Az autó is marad, örökre... Ketten lesznek örökre, de egyedül lesz mindegyikük...

Politzer Tamás

Párbaj 2023 ritmikus rímbe szedve

Párbaj 2023 (párbajmonológ/ormonológ Rostand Cyrano de Bergerac drámája alapján)

Hogyan játszódhat le ez a párbaj napjainkban?

Az utcán siettem, és a mögöttem jövő férfi nekem jött:

– Uram, mi történt? Tán útjában vagyok? Én ismerem Önt, drukkolok meccsein.

Ön egy ökölvívő. Micsoda? Hogy elfoglaltam a járdát? Hogy egy majom vagyok?

Hisz a szélén mentem.

Ezért akar szájba vágni engem?

Bunyó itt, az utcán? Itt nevetettsük ki magunk?

Verekedni hajlandó nem vagyok, de ha párbajra hív, elfogadom!

Majomnak neveztél engem? Dühösítesz, kis lovag? Majd megismered sorodat!

Bajnoki öv a tiéd lehet! Vigyázz! A jónál van jobb, ki tönkrethet.

Szájhősököt láttam már sokszor, ám létezik az ütésálló, aki jobban bokszol.

Menjünk a ringbe, ahogy lesz, úgy lesz!

Párbajunk komoly, kegyelem nem lesz.

Felvetted a kesztyűt? Köszönöm, hogy párbajképesnek tartasz, Bajnok!

Koromat ne nézzed, ne zavarjon, hogy nem egyenlők az esélyek.

Ma egy szenior lovag áll szemben véled.

Ki bátor, derűs, és nem fél töled.

Hát legyen! Este hétkor, edzőtőrem.

Állom szavam, meg nem futamodom.

Jó lenne fentről egy kis segítség, remélem, megkapom.

Este hétkor.

Itt az idő, a terem vár. Jó estét, bajnok, jó estét, mester! Itt van, ki az utcán verekedni nem mer, de itt talán elverhetlek most az egyszer.

Majomnak neveztél? Ezért bűnhődni fogsz! Kezdődjön hát! Ugye ez fájt?

Látod, majom azért nem vagyok, ezért most útra lecsapok.

Telitalálat, orrod eltörtem, bűnhődsz. Ma csak makogni tudsz, te kis majom.

Szádat kinyitni nem tudod – egész csendes lett a bajnok.

Dühös lettél, támadsz, megütsz, rúgsz!

Nem érzek semmit, a testem nem fáj.

Harcolok, amíg tudok – még elégtélt nem kapok.

Az mondod, hogy már nem haragszol?

Ez csak edzés? Hisz párbajra hívatalak, csak a becsületelem védem.

Az utcán nem verekszem, de a ringben igen, ha kell.

Most jön az ősi csel! (Amit apámtról tanultam.) Kiesett két fogad, és darabja százezer?

Ez az ára, ha minden kötekszel.

Fejezzük be? Rendben. A párbajnak vége.

Ha nem sértegetsz, nem harcolok, én békés lovag vagyok.

Kérj bocsánatot, és abba hagyom.

Hogy legyek edzőtárs? Azt nem vállalom.

Elég volt. Párbaj csak most, csak egyszer, és ezután legyen béke.

</div